

АНОТАЦІЯ

Кошельник В.Е. «Військові конфлікти на пострадянському просторі: порівняльний аналіз». – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія (Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки). Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2026.

Дисертаційне дослідження присвячене комплексному порівняльному аналізу військових конфліктів на європейській частині колишнього СРСР. Звертається увага на тому, що процес зміцнення національного суверенітету, модернізація політичних режимів пострадянських країн відбувалась на тлі визначення концепції внутрішнього переформатування соціополітичної системи, спрямованої на продовження процесу демократизації та вектора зовнішньої політики. Це супроводжувався протиріччями у сферах економіки, соціальної політики, міжнародних відносинах. Розглядаються причини та фактори, що призводили до різного роду військових зіткнень та аналізується їхній перебіг. Акцентовано увагу на динаміці україно-російських відносин у пострадянський період та повномасштабному вторгненні Російської Федерації в Україну. Дається характеристика цієї війни, визначається роль міжнародних організацій у її припиненні, формулюються загальні рекомендації щодо усунення конфліктогенних факторів.

У дисертації особливу увагу зосереджено на лімінальному підході до аналізу сучасних військових конфліктів, який дозволяє розглядати війну не лише як факт відкритого збройного зіткнення, а як процес послідовної ескалації, що тривалий час розгортається у проміжному просторі між прихованими, непрямими, неоднозначно атрибутованими формами ворожої дії та відкритою міждержавною воєнною фазою. На цій основі у роботі запропоновано авторську модель еволюції лімінальної війни, в межах якої «механізм лімінальності» визначено як ключовий елемент переходу між

стадіями конфліктної динаміки. Застосування цієї моделі до аналізу російсько-української війни дало змогу показати, що повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року було не початком війни як такої, а переходом до його відкритої воєнної фази після тривалого періоду лімінальної ескалації, в якій поєднувалися політичний тиск, інформаційні операції, підривні практики, проксі-інструменти, обмежене силове втручання та стратегічне маніпулювання невизначеністю.

Актуальність дослідження військових конфліктів на пострадянському просторі зумовлена необхідністю подолання низки суперечностей на геополітичному, міжнародно-правовому та регіональному рівнях, вироблення науково обґрунтованого підходу до здійснення політичної трансформації та відсутністю системного аналізу природи і характеру військових конфліктів на пострадянському просторі.

У дослідженні використано комплекс спеціальних політологічних методів, адекватних предмету й меті роботи. Порівняльний політологічний метод дав змогу зіставити військові конфлікти на пострадянському просторі за ключовими параметрами їхнього виникнення, перебігу та врегулювання. Історико-політологічний метод застосовано для реконструкції їхньої генези в контексті розпаду СРСР та трансформації політичних режимів. Системний та інституційний методи дозволили проаналізувати взаємозв'язок між політичним режимом, інституційною спроможністю держави, зовнішнім втручанням і конфліктною динамікою. Метод case study і процесуальний аналіз використано для дослідження російсько-української війни та побудови авторської моделі еволюції лімінальної війни. Типологічний метод став підґрунтям для узагальнення конфліктів у межах спільної аналітичної рамки, а аналіз документів і контент-аналіз джерел забезпечили емпіричну основу дослідження.

Перший розділ дисертаційного дослідження «Модернізація пострадянських політичних режимів» присвячений загальній характеристиці політичних режимів пострадянського простору, траєкторії еволюції/

модернізації пострадянських політичних режимів та теоретичним підходам до вивчення збройних конфліктів. Політична модернізація на демократичних засадах у різних країнах пострадянського простору має свої особливості відповідно до глобальних і внутрішніх викликів, ресурсів, стану й міцності політичного режиму та готовності національної політичної еліти до відповідних часу та потребам країни змінам (включаючи реформацію правової системи, забезпечення незалежності судів та впровадження ефективного антикорупційного законодавства). Перші кроки політичної модернізації у колишніх радянських республіках (Естонія, Латвія, Литва, Україна, Росія та Грузія) характеризувались переглядом на нових ідеологічних, соціально-політичних засадах і переорієнтаціях зовнішньополітичних стратегій, врахування свого історичного досвіду та національної ідентичності, пошуком найбільш ефективного шляху переходу від планової до ринкової економіки. У дисертації запропоновано режимно-конфліктну модель аналізу військових конфліктів на пострадянському просторі, яка трактує їх як результат взаємодії комплексу взаємопов'язаних політичних та інституційних змінних, що формують цілісну режимно-конфліктну конфігурацію держави, розкриває механізм послідовного політичного визрівання конфлікту через систему шести аналітичних компонентів і забезпечує методологічну основу для їх порівняльного та емпіричного дослідження.

Розглядається конституційна динаміка у пострадянських державах, характер економічних і ідеологічних зрушень та зміна векторів зовнішньої політики. Підкреслено практичну незмінність неопатримоніального характеру як радянського, так і пострадянського періоду нині незалежних країн колишнього СРСР. Особливістю політичних режимів пострадянських країн є їхня гібридність. Сформовані авторські таблиці, що демонструють еволюцію конституцій, економіки, ідеології та політичних режимів у пострадянських країнах, а також міжнародний вплив на політичні режими

пострадянських країн за такими параметрами: вплив на врегулювання конфліктів, захист прав людини, основні міжнародні партнери.

Теоретичний аналіз збройних конфліктів у пострадянському контексті ґрунтується на розгляді конфлікту не лише як боротьби за ресурси чи владу, а й крізь призму фундаментальної структурної суперечності, що пронизує всі аспекти соціальної системи.

Другий розділ «Збройні конфлікти на пострадянському просторі: передумови, перспективи врегулювання» присвячений розгляду причин виникнення збройних конфліктів на пострадянському просторі, військово-політичним конфліктам на територіях колишніх радянських республік (1989-2025 р.р.) та ролі світових держав, міжнародних організацій і ЗМІ у врегулюванні збройних конфліктів. Актуальність постановки проблеми збройних конфліктів на пострадянському просторі зумовлена її значенням не лише для України, а й для міжнародної безпеки в Європі, та навіть у всьому світі, оскільки перебіг цього конфлікту, який переріс у повномасштабну війну між Росією та Україною, важливий для міжнародної спільноти у контексті уроків по лінії суперечності – конфлікти – війна та у контексті ролі міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, НАТО та ін.) у запобіганні переростання конфліктів у військові протистояння і надання необхідної допомоги у її завершенні та відновленні мирного демократизаційного процесу – цьому питанню присвячено окремий підрозділ роботи. У розділі запропоновано двовісну таксономію військових конфліктів, побудовану на поєднанні ступеня інтенсивності та рівня міжнародного залучення, яка дозволяє типологізувати конфлікти пострадянського простору в єдиній аналітичній рамці. Підкреслено, що після розпаду СРСР незавершеність процесів державотворення, нерегульовані територіальні питання, економічна нестабільність та геополітичне суперництво створили передумови для загострення наявних протиріч, що призвели до насильства в різних регіонах цього простору. Значну роль у виникненні цих конфліктів зіграла низка факторів, серед яких ключову роль відіграли геополітичні

інтереси світових держав та держав-сусідів колишнього СРСР між собою, регіональні суперечності та внутрішні соціально-економічні проблеми. Геополітичні чинники є одним із визначальних факторів конфліктогенності пострадянського простору.

Російська Федерація не могла змиритися зі втратою своєї домінуючої ролі у регіоні та застосувала стратегію гібридного втручання, надання допомоги сепаратистським рухам (у Придністров'ї, Абхазії, Південній Осетії, Донецькій і Луганській областях України) і, зрештою, військової сили для утримання впливу. Увагу було зосереджено на таких конфліктах: Нагірно-Карабаський, Придністровський, російсько-грузинську, російсько-українську війну. У кінцевому підсумку розбалансування міжнародної системи, що склалася після завершення Другої світової війни, негативно позначилася на внутрішньополітичних процесах не лише України та Росії, а й європейських країн і взагалі на всій системі міжнародної безпеки.

Аналіз збройних конфліктів на пострадянському просторі дозволив дійти висновку про їхній багатофакторний характер, зумовлений взаємодією геополітичних, регіональних, економічних та інформаційних чинників.

Третій розділ «Сучасний стан України на пострадянському просторі» присвячений становленню та розвитку України як незалежної держави на після розпаду СРСР, динаміці україно-російських відносин у пострадянський період і безпосередньо витокам та передумовам повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну.

Зазначено, що швидке визнання міжнародною спільнотою незалежності України та встановлення з нею дипломатичних відносин свідчило про те, що, по-перше, Україну сприймали як запоруку стабільності в регіоні та підтвердження її подальшого розвитку шляхом демократизації, по-друге, створення СНД розглядалось європейськими країнами як прийнятний варіант політичного розлучення з Росією та кінець її ідеологічного впливу.

Відмова під зовнішнім тиском України від ядерного арсеналу та укладання Будапештського меморандуму ствердило парадигму «неповних гарантій»,

тобто міжнародні запевнення не супроводжувалися реальним механізмом примусу агресора, сформувалася структурна «вразливість стримування», коли потенційний агресор розумів, що ціна порушення зобов'язань може бути політичною, але не безпеково-каральною. Висловлюється авторська позиція щодо втраченого шансу Україною сформулювати власну позицію відносно збереження або відмови від ядерної зброї.

Вказано на такий фактор гальмування позитивної динаміки розвитку України на початку 1990-х років, як надто повільна реалізація внутрішніх трансформацій в економічному секторі, що вилилося у надмірно високий рівень інфляції.

Окремо розглядається динаміка українсько-американських відносин, початок яких характеризувався певною невизначеністю ставлення адміністрації США до України як до самостійного гравця на міжнародній арені. З часом така позиція стала чіткішою завдяки діяльності Українського Конгресового Комітету Америки та посиленню антидемократичних тенденцій у Росії. Зрештою у 1994 р. було підписано лідерами США, Великобританії та Росії Будапештський Меморандум, де було зафіксовано зобов'язання щодо визнання суверенітету та територіальної цілісності України. Втім Меморандум не отримав статусу міжнародно-правового документа. З 1994 р. відзначається активізація адміністрації США щодо залучення України до світового співтовариства. Водночас Україні почали надавати різного роду допомогу, спрямовану на зміцнення її як нейтралізатора впливу Росії в Європі. Окремо було підписано ряд важливих міждержавних документів, зокрема, Хартії (1994, 2008, 2021 рр.) зі США про стратегічне партнерство тощо. Україна демонструє своє бажання інтегруватися до ЄС та НАТО.

Характеризується процес становлення відносин України з іншими західноєвропейськими державами (Польща, Франція, Італія, Німеччина, Ватикан, Велика Британія, країни балтійсько-чорноморського регіону). Підкреслено, що у процесі розширення дипломатичних, економічних та

інших партнерських відносин Україна визначалася щодо надійності партнерів і стверджувало свій державний суверенітет.

Робиться висновок, що Україна ще знаходиться у процесі виборювання незаперечного права винятково самостійно вирішувати внутрішні питання та діяти на міжнародній арені. І це не суперечить необхідності у своїй внутрішній та зовнішній політиці орієнтуватися на встановлення взаємовигідних економічних, політичних, культурних зв'язків з усіма країнами відповідно до національних інтересів України.

Політична трансформація України починалась з переходу від тоталітарної радянської системи до нової моделі державного управління, що супроводжувалося формуванням демократичної плюралістичної політичної системи, політичних інститутів на демократичних засадах, що закарбовано у ст.1 Конституції України 1996 р. про Україну як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну правову державу.

Зазначено, що політична трансформація після 1 грудня 1991 р. супроводжувалась створенням власної економічної моделі, фінансової системи, пов'язаних з переходом на ринкові рейки. У контексті територіальної трансформації виявилось, що Україна зіткнулася з необхідністю перетворення колишніх адміністративних меж між союзними республіками на юридично оформлені міждержавні кордони. Міжнародне визнання України в існуючих територіальних межах і поступове оформлення кордонів із суміжними державами у двосторонніх угодах сприяли забезпеченню її територіальної легітимності та підтверджували її суверенітет, у рамках якого відбувався розвиток парламентаризму, побудова нової судової та правоохоронної системи, кодифікація українського національного законодавства, формування національної, ціннісної та духовно-релігійної системи.

Ключовими напрямками зовнішньої політики стали такі: східний – країни СНД, Росія, західний – Європа, США, південно-східний – Туреччина,

країни Сходу. Стратегічні засади україно-російських відносин знайшли своє відбиття в Декларації про державний суверенітет України 1990 р.

На формування сучасної системи українсько-російських відносин визначальний вплив становили історичні, державно-політичні, культурні, духовно-релігійні, економічні та геополітичні фактори. Все це у сукупності визначило характер нерівномірної динаміки українсько-російських відносин 1991-2025 років під гаслами забезпечення суверенітету, утвердження самостійної зовнішньої політики від категоричного до «Геть від Москви» до Договору про дружбу, співробітництво та партнерство 1997 року. З 2014 року, після анексії Криму та початку війни, це партнерство було зруйновано, що зрештою призвело до військового протистояння. Причини негативної динаміки розглядаються у кількох вимірах: імперсько-історичний, каузальний; цивілізаційний каузальний; державно-політичний, геополітичний каузальний, військово-стратегічний каузальний, ціннісно-світоглядний.

Виділено кілька етапів розвитку українсько-російських зовнішньополітичних відносин: 1991–1997 (формування договірних відносин), 1997–2004 (інституціоналізація партнерства), 2005–2009 («охолодження» та загострення конфліктів, посилення економічного тиску з боку Росії), 2010–2013 (прихід до влади В. Януковича, поживлення співробітництва, риторики про «стратегічне партнерство, підписання Харківських угод), 2010-2014 (зростання залежності від Росії та деградація безпекових і суверенних позицій України), 2014–2021 (Революція Гідності та руйнація існуючої на той час моделі українсько-російських відносин, анексія Криму, війна на Донбасі, «гібридна агресія» Росії проти України), 2022 р. – дотепер (повномасштабне вторгнення збройних сил Росії в Україну, відкрита міждержавна війна). Наскрізною характеристикою українсько-російських відносин упродовж усього періоду була несумісність стратегічних цілей України (цілеспрямованість на суверенний європейський розвиток) та Росії

(зберегти повний контроль над пострадянським простором, не допустити вступ України до НАТО).

У підрозділі, присвяченому повномасштабному вторгненню Російської Федерації в Україну з позицій конфліктологічних теорій розглянуто соціально-економічні, геополітичні, світоглядні передумови російсько-української війни (мілітарні, внутрішньоукраїнські, структурна криза світового порядку та інші). Зазначаються негативні та позитивні сторони конфліктів у соціальних системах. Розглядаються соціально-історичні та політичні обставини формування передумов збройного російсько-українського протистояння. Виокремлюються чинники соціально-економічної та політичної дестабілізації країни, що негативно впливали на національну ідентичність українського населення. Головним фактором гальмування зміцнення демократичних засад залишається неопатримоніальний характер політичного режиму.

Характеризуючи російсько-українську війну як гібридну, висловлюється необхідність розширити поняття гібридної війни включенням цивілізаційного компоненту, солідаризуючись з думкою науковців, які виокремлювали його як антизахідний цивілізаційний дискурс російській моделі розвитку.

У дисертації запропоновано авторську процесуальну модель еволюції лімінальної війни, яка відбиває послідовність його розвитку від прихованого протистояння до відкритої воєнної фази та постлімінальної трансформації. Модель структурована за етапами лімінальної фази, часткової воєнної ескалації та відкритої війни, а також враховує поствоєнні зміни. Введено поняття «розрив лімінальності» як механізму переходу між різними станами війни, що дозволяє інтерпретувати ескалацію як закономірний процес якісної трансформації характеру протистояння.

Серед позитивних моментів, які, як не парадоксально, виявилися під час російсько-української війни, є формування нової громадянської ідентичності відповідно до традиційно українських та європейських

цінностей. Висловлюється думка, що на порядок денний під час та після закінчення воєнних дій буде виноситися питання формування нової суспільної ідентичності відповідно до мети його подальшого розвитку. І навряд чи цей процес буде відбуватися безконфліктно.

Висловлюється припущення порядку денного післявоєнного часу України: крім налагодження мирного життя, відновлення конституційного ладу, врахування уроків і помилок у внутрішній та зовнішній політиці й інших гострих питань можливе відновлення теоретичних дискусій щодо післявоєнного упорядкування політичної системи держави у сенсі вибору найкращого механізму її функціонування у демократичному політичному режимі.

Ключові слова: Конфлікт, Протистояння, Політичні режими, Модернізація, Трансформація, Військові конфлікти, Інформаційна безпека, Гібридна війна, Пострадянський простір, Пострадянські держави, Російсько-українська війна, Повномасштабне вторгнення, Міжнародні організації, Засоби масової інформації, Лімінальна війна.

ABSTRACT

Koshelnyk V. «Military conflicts in the post-Soviet space: comparative analysis». – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 052 Political Science (Field of knowledge 05 Social and Behavioral Sciences). V.N. Karazin Kharkiv National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2026.

The dissertation research is devoted to a comprehensive comparative analysis of military conflicts in the European part of the former USSR. Attention is drawn to the fact that the process of strengthening national sovereignty, modernization of political regimes of post-Soviet countries took place against the background of defining the concept of internal reformatting of the socio-political system, aimed at continuing the process of democratization and the vector of

foreign policy. This was accompanied by contradictions in the spheres of economy, social policy, international relations. The reasons and factors that led to various kinds of military clashes are considered and their course is analyzed. The focus is on the dynamics of Ukrainian-Russian relations in the post-Soviet period and the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine. This war is characterized, the role of international organizations in its termination is determined, and general recommendations are formulated for eliminating conflict-generating factors.

The thesis focuses in particular on the liminal approach to the analysis of contemporary military conflicts, which allows war to be viewed not merely as an open armed conflict, but as a process of gradual escalation that unfolds over a long period in the intermediate space between covert, indirect, ambiguously attributed forms of hostile action and the open interstate military phase. On this basis, the paper proposes an original model of the evolution of liminal war, within which the ‘mechanism of liminality’ is defined as the key element of transition between the stages of conflict dynamics. Applying this model to the analysis of the Russian-Ukrainian war has made it possible to demonstrate that the full-scale invasion of 24 February 2022 was not the start of the war as such, but a transition to its open military phase following a prolonged period of liminal escalation, which combined political pressure, information operations, subversive practices, proxy instruments, limited military intervention and strategic manipulation of uncertainty.

The relevance of the study of military conflicts in the post-Soviet space is due to the need to overcome a number of contradictions at the geopolitical, international legal and regional levels, to develop a scientifically sound approach to implementing political transformation, and to the lack of a systematic analysis of the nature and character of military conflicts in the post-Soviet space.

The study employs a range of specific political science methods appropriate to the subject matter and objectives of the work. The comparative political science method has made it possible to compare military conflicts in the post-Soviet space in terms of key parameters relating to their emergence, course and resolution. The

historical-political science method was applied to reconstruct their genesis in the context of the collapse of the USSR and the transformation of political regimes. The systemic and institutional methods enabled an analysis of the interrelationship between the political regime, the state's institutional capacity, external intervention and conflict dynamics. The case study method and process analysis were used to study the Russian-Ukrainian war and construct the author's model of the evolution of liminal war. The typological method served as the basis for generalising conflicts within a common analytical framework, whilst document analysis and content analysis of sources provided the empirical basis for the study.

The first section of the dissertation research «Modernization of Post-Soviet Political Regimes» is devoted to the general characteristics of political regimes of the post-Soviet space, the trajectory of evolution/modernization of post-Soviet political regimes and theoretical approaches to the study of armed conflicts. Political modernization on non-democratic principles in different countries of the post-Soviet space has its own characteristics in accordance with global and internal challenges, resources, state and strength of the political regime and the readiness of the national political elite to changes that correspond to the times and needs of the country (including reformation of the legal system, ensuring the independence of the courts and the implementation of effective anti-corruption legislation). The first steps of political modernization in the former Soviet republics (Estonia, Latvia, Lithuania, Ukraine, Russia, and Georgia) were characterized by a revision of foreign policy strategies on new ideological, socio-political principles and reorientations, taking into account their historical experience and national identity, and the search for the most effective path of transition from a planned to a market economy. The dissertation proposes a regime-conflict model for analyzing military conflicts in the post-Soviet space, conceptualizing them as the result of the interaction of interrelated political and institutional variables that form an integrated regime-conflict configuration of the state, explaining the mechanism of conflict maturation through a system of six analytical components, and providing a methodological basis for their comparative and empirical analysis.

The article examines the constitutional dynamics in post-Soviet states, the nature of economic and ideological shifts, and the change in foreign policy vectors. The practical immutability of the neopatrimonial nature of both the Soviet and post-Soviet periods of the now independent countries of the former USSR is emphasized. A feature of the political regimes of post-Soviet countries is their hybridity. Author's tables have been formed that demonstrate the evolution of constitutions, economies, ideology, and political regimes in post-Soviet countries, as well as the international influence on the political regimes of post-Soviet countries according to the following parameters: influence on conflict resolution, protection of human rights, and main international partners.

Theoretical analysis of armed conflicts in the post-Soviet context is based on considering the conflict not only as a struggle for resources or power, but also through the prism of a fundamental structural contradiction that permeates all aspects of the social system.

The second section, «Armed conflicts in the post-Soviet space: prerequisites, prospects for settlement», is devoted to examining the causes of armed conflicts in the post-Soviet space, military-political conflicts in the territories of the former Soviet republics (1989-2025), and the role of world powers, international organizations, and the media in the settlement of armed conflicts. The relevance of raising the issue of armed conflicts in the post-Soviet space is due to its importance not only for Ukraine, but also for international security in Europe, and even throughout the world, since the course of this conflict, which escalated into a full-scale war between Russia and Ukraine, is important for the international community in the context of lessons along the line of contradiction – conflicts – war and in the context of the role of international organizations (UN, OSCE, NATO, etc.) in preventing conflicts from escalating into military confrontations and providing the necessary assistance in its completion and the restoration of the peaceful democratization process – a separate section of the work is devoted to this issue. The section proposes a two-axis taxonomy of armed conflicts based on the combination of conflict intensity and the level of international involvement, which

enables the typologization of conflicts in the post-Soviet space within a unified analytical framework.

It is emphasized that after the collapse of the USSR, the incompleteness of state-building processes, unsettled territorial issues, economic instability and geopolitical rivalry created the prerequisites for the aggravation of existing contradictions, which led to violence in various regions of this space. A number of factors played a significant role in the emergence of these conflicts, among which the geopolitical interests of world powers and neighboring states of the former USSR among themselves, regional contradictions and internal socio-economic problems played a key role. Geopolitical factors are one of the determining factors of the conflict-proneness of the post-Soviet space.

The Russian Federation could not accept the loss of its dominant role in the region and applied a strategy of hybrid intervention, assistance to separatist movements (in Transnistria, Abkhazia, South Ossetia, Donetsk and Luhansk regions of Ukraine) and, ultimately, military force to maintain influence. Attention was focused on the following conflicts: Nagorno-Karabakh, Transnistria, Georgian-Abkhaz and Georgian-Ossetian, Russian-Ukrainian conflict, civil war in Tajikistan. Ultimately, the imbalance of the international system that developed after the end of World War II had a negative impact on the domestic political processes not only of Ukraine and Russia, but also of European countries and, in general, on the entire system of international security.

The analysis of armed conflicts in the post-Soviet space allowed us to conclude that they are multifactorial in nature, caused by the interaction of geopolitical, regional, economic, and informational factors.

The third section, «The Current State of Ukraine in the Post-Soviet Space», is devoted to the emergence and development of Ukraine as an independent state in the post-Soviet space, the dynamics of Ukrainian-Russian relations in the post-Soviet period, and directly to the origins and prerequisites of the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation.

It is noted that the rapid recognition of Ukraine's independence by the international community and the establishment of diplomatic relations with it indicated that, firstly, Ukraine was perceived as a guarantee of stability in the region and confirmation of its further development through democratization, and secondly, the creation of the CIS was considered by European countries as an acceptable option for a political divorce from Russia and the end of its ideological influence.

Ukraine's refusal under external pressure from its nuclear arsenal and the conclusion of the Budapest Memorandum confirmed the paradigm of «incomplete guarantees», that is, international assurances were not accompanied by a real mechanism for coercing the aggressor, a structural «vulnerability to deterrence» was formed, when the potential aggressor understood that the price of violating obligations could be political, but not security-punitive. The author's position is expressed that Ukraine did not take the chance to formulate its own position regarding the preservation or abandonment of nuclear weapons. The factor inhibiting the positive dynamics of Ukraine's development in the early 1990s was pointed out as the too slow implementation of internal transformations in the economic sector, which resulted in an excessively high level of inflation.

The dynamics of Ukrainian-American relations are separately considered, the beginning of which was characterized by a certain uncertainty in the attitude of the US administration towards Ukraine as an independent player in the international arena. Over time, this position became clearer due to the activities of the Ukrainian Congressional Committee of America and the strengthening of anti-democratic tendencies in Russia. Ultimately, in 1994, the leaders of the USA, Great Britain and Russia signed the Budapest Memorandum, which recorded the obligation to recognize the sovereignty and territorial integrity of Ukraine. However, the Memorandum did not receive the status of an international legal document. Since 1994, the US administration has been actively involved in involving Ukraine in the world community. At the same time, various types of assistance were provided to Ukraine, aimed at strengthening it as a neutralizer of

Russia's influence in Europe. A number of important interstate documents were signed separately, in particular, the Charters (1994, 2008, 2021) with the USA on strategic partnership, etc. Ukraine is demonstrating its desire to integrate into the EU and NATO.

The process of establishing relations between Ukraine and other Western European states (Poland, France, Italy, Germany, the Vatican, Great Britain, the countries of the Baltic-Black Sea region) is characterized. It is emphasized that in the process of expanding diplomatic, economic and other partnership relations, Ukraine was determined by the reliability of partners and asserted its state sovereignty.

The conclusion is made that Ukraine is still in the process of winning the indisputable right to exclusively independently resolve internal issues and act in the international arena. And this does not contradict the need in its domestic and foreign policy to focus on establishing such mutually beneficial economic, political, and cultural ties with all countries, in accordance with the national interests of Ukraine.

The political transformation of Ukraine began with the transition from the totalitarian Soviet system to a new model of public administration, which was accompanied by a change in the formation of a democratic pluralistic political system, the formation of political institutions on democratic principles, which is enshrined in Article 1 of the Constitution of Ukraine of 1996 on Ukraine as a sovereign and independent, democratic, social state based on the rule of law.

It is noted that the political transformation after December 1, 1991 was accompanied by the creation of its own economic model, financial system, associated with the transition to market rails. In the context of territorial transformation, young independent Ukraine was faced with the need to transform the former administrative borders between the union republics into legally formalized interstate borders. International recognition of Ukraine within its existing territorial borders and the gradual formalization of borders with neighboring states in bilateral agreements contributed to ensuring its territorial

legitimacy and confirmed its sovereignty, within which the development of parliamentarism, the construction of a new judicial and law enforcement system, the codification of Ukrainian national legislation, the formation of a national value and spiritual and religious system took place.

The key directions of foreign policy were built along the following vectors: eastern – CIS countries, Russia, western – Europe, the USA, southeastern – Turkey, countries of the East. The strategic principles of Ukrainian-Russian relations were reflected in the Declaration on State Sovereignty of Ukraine in 1990.

The formation of the modern system of Ukrainian-Russian relations was influenced by historical, state-political, cultural, spiritual-religious, economic and geopolitical factors. All this together determined the nature of the uneven dynamics of Ukrainian-Russian relations in 1991-2025 under the slogans of ensuring sovereignty, establishing an independent foreign policy from categorical to «Get out of Moscow» to the Treaty of Friendship, Cooperation and Partnership of 1997. Since 2014, after the annexation of Crimea and the beginning of the war, this partnership has been destroyed, which ultimately led to military confrontation. The reasons for the negative dynamics are considered in several dimensions: imperial-historical causal; civilizational causal; state-political, geopolitical causal, military-strategic causal, value-oriented and worldview.

Several stages of development of Ukrainian-Russian foreign policy relations are distinguished: 1991–1997 (formation of contractual relations), 1997–2004 (institutionalization of partnership), 2005–2009 («cooling off» and aggravation of conflicts, increased economic pressure from Russia), 2010–2013 (coming to power of V. Yanukovich, revival of cooperation, rhetoric about «strategic partnership», signing of the Kharkiv agreements), 2010-2014 (increasing dependence on Russia and degradation of Ukraine's security and sovereign positions), 2014–2021 (Revolution of Dignity and destruction of the then existing model of Ukrainian-Russian relations, annexation of Crimea, Russia's «hybrid aggression» against Ukraine), 2022 – present (large-scale invasion of Russian armed forces into

Ukraine, open interstate war) years. A common characteristic of Ukrainian-Russian relations throughout the entire period was the incompatibility of the strategic goals of Ukraine (focus on sovereign European development) and Russia (maintain full control over the post-Soviet space, prevent Ukraine from joining NATO).

The section devoted to the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine from the standpoint of conflict theories examines the socio-economic, geopolitical, and ideological preconditions of the Russian-Ukrainian war (military, intra-Ukrainian, structural crisis of the world order, and others). The negative and positive aspects of conflicts in social systems are noted. The socio-historical and political circumstances of the formation of the preconditions for the armed Russian-Ukrainian conflict are considered. The factors of socio-economic and political destabilization of the country that had a negative impact on the national identity of the Ukrainian population are identified. The main factor inhibiting the strengthening of democratic principles remains the neopatrimonial nature of the political regime.

Characterizing the Russian-Ukrainian war as hybrid, the need to expand the concept of hybrid war by including a civilizational component is expressed, in solidarity with the opinion of scientists who singled it out as an anti-Western civilizational discourse of the Russian model of development.

The dissertation proposes an original process-based model of the evolution of liminal conflict, which reflects the последовательный transformation of conflict from latent confrontation to open warfare and post-liminal transformation. The model is structured around the stages of the liminal phase, partial military escalation, and open war, while also incorporating post-conflict changes. The concept of a «liminality rupture» is introduced as a mechanism of transition between different states of conflict, enabling the interpretation of escalation as a закономірний process of qualitative transformation in the nature of confrontation.

Among the positive aspects that, paradoxically, emerged during the Russian-Ukrainian war, is the formation of a new civic identity in accordance with traditionally Ukrainian and European values. It is believed that the agenda during

and after the end of hostilities will include the issue of forming a new social identity in accordance with the goal of its further development. And this process is unlikely to occur without conflict.

Characterizing the Russian-Ukrainian war as hybrid, the need to expand the concept of hybrid war by including a civilizational component is expressed, in solidarity with the opinion of scientists who singled it out as an anti-Western civilizational discourse of the Russian model of development.

The post-war agenda of Ukraine is suggested: in addition to establishing peaceful life, restoring constitutional order, taking into account lessons and mistakes in domestic and foreign policy, and other pressing issues, it is possible to resume theoretical discussions on the post-war reorganization of the political system of the state in the sense of choosing the best mechanism for its functioning in a democratic political regime.

Keywords: Conflict, Confrontation, Political regimes, Modernization, Transformation, Military conflicts, Information security, Hybrid war, Post-Soviet space, Post-Soviet states, Russian-Ukrainian war, Full-scale invasion, International organizations, Mass media, Liminal war.